

ועדת חקירה פוליטית במסווה של חקירה לאומית

חקיקה לסיכול ביקורת שיפוטית

כתיבה וייעוץ משפטי: עו"ד דפנה הולץ לכנר

בית המשפט כבר הכריע: רק ועדת חקירה ממלכתית מתאימה

הצעת חוק ועדת חקירה ממלכתית-לאומית לאירועי טבח שמיני עצרת התשפ"ד (טבח 7 באוקטובר 2023), התשפ"ו-2025 שמקדמת הממשלה באמצעות ח"כ קלנר נועדה למטרה אחת: לנסות להדוף את הוצאתו של צו מוחלט בעתירה התלויה ועומדת שהוגשה לבג"ץ על ידי מכון זולת לשוויון וזכויות אדם ו-86 חברי כנסת לשעבר.²

בהחלטה חסרת תקדים מאז קום המדינה הוציא בג"ץ צו על תנאי המחייב את הממשלה להקים ועדת חקירה ממלכתית לפי חוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1969³ ולא כל ועדה אחרת. הממשלה נדרשת להשיב עד ליום 4.1.26 ולהראות מדוע אין מקום להפיכת הצו למוחלט.

הצעת החוק מקודמת כחלק מניסיון זה. ואולם, מדובר בניסיון שאין בו כדי להצליח, שכן בפועל בית המשפט העליון כבר קבע כי מבין כלל מנגנוני החקירה האפשריים דוגמת ועדת בדיקה, ועדת חקירה ממשלתית ומנגנוני אד-הוק שונים, ועדת חקירה ממלכתית לפי חוק ועדות חקירה היא היחידה המתאימה לחקר אירועי 7 באוקטובר נשוא העתירות. מכאן, מכח קל וחומר, מתחייב שבית המשפט לא יאפשר הקמת ועדה פוליטית-פרלמנטרית אשר מנגנון מינויה, סמכויותיה ותכליתה חורגים באופן עמוק מעקרונות העצמאות, הניטרליות והמקצועיות הנדרשים.

מעבר לכך, הצעת החוק פגומה מהיסוד מסיבות רבות, ואלו המרכזיות שבהן:

1. שינוי כללי המשחק בדיעבד – פגם חוקתי יסודי

הצעת החוק מבקשת לקבוע נורמה חדשה לחקירת אירועים שהתרחשו שנתיים ומעלה לפני חקיקתה. מדובר בשינוי כללי המשחק תוך כדי המשחק. ככלל יסוד במשפט הציבורי, נורמות חקיקה נועדו לחול על אירועים עתידיים, ולא לעצב בדיעבד את כללי האחריות, הביקורת והחקירה של אירועים שכבר התרחשו. חקיקה רטרואקטיבית מסוג זה, במיוחד כשהיא נוגעת למנגנוני ביקורת על השלטון עצמו, היא חקיקה פסולה מבחינה חוקתית ומהווה פגיעה חמורה בעקרון שלטון החוק.

¹ הצעת חוק ועדת חקירה ממלכתית-לאומית לאירועי טבח שמיני עצרת התשפ"ד (טבח 7 באוקטובר 2023), התשפ"ו-2025, מאגר החקיקה – אתר הכנסת.

² עתירה לבג"ץ: יש להורות לממשלה להקים ועדת חקירה ממלכתית על אירועי השבעה באוקטובר, מכון זולת (16.7.2024)

³ חוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1969.

2. ניגוד עניינים חמור ושיקולים זרים של המחוקק

הגורם המחוקק הוא הגורם שאמור להיחקר. רבים מחברי הממשלה וחברי הקואליציה מצויים בסיכון ודאי להיחקר במסגרת ועדת חקירה לאירועי 7 באוקטובר. מדובר, אפוא, בנורמה הנחקקת על ידי בעלי עניין ישיר; מתוך ניגוד עניינים מובהק; ובניגוד לתכלית היסודית של חקיקה המסדירה מנגנון חקירה וביקורת. זהו מקרה מובהק של חקיקה למען אינטרס עצמי.

3. הצעת החוק מקודמת שלא מאחורי מסך בערות

המחוקקים אינם ניטרליים ביחס לסוגיה נשוא החקיקה, אלא מעורבים בה באופן אישי, פוליטי ומשפטי. במקום לקבוע כלל עקרוני ועתיד, מוצע כאן כלי חקיקה שנתפר למידותיהם של מקבלי ההחלטות עצמם, שיחול על מקרה ספציפי אחד - אירועי 7 באוקטובר - ושנועד להגן עליהם מפני חקירה אפקטיבית.

4. החקיקה לא מקיימת את התכלית שלשמה היא נועדה

הצעת החוק אינה מקיימת ולו אחת מן התכליות שלשמן נועד מנגנון חקירה ציבורי: לא חקר האמת, לא חשיפת הכשלים שהובילו לאירועי 7 באוקטובר, ולא בחינת ההתנהלות שלאחריהם במהלך המלחמה. תכליתה האמיתית היחידה היא הימנעות מנשיאה באחריות. מסקנה זו נלמדת בבירור ממבנה ההצעה, ממנגנון המינוי הקבוע בה, ומעיתוי קידומה, בעיצומו של הליך שיפוטי תלוי ועומד בפני בית המשפט העליון.

5. מנגנון מינוי פסול מיסודו

לפי סעיף 8(ג) להצעת החוק, נדרשת הסכמה בין חברי הקואליציה והאופוזיציה באשר לזהות חברי הוועדה. בהיעדר הסכמה בין קואליציה לאופוזיציה, תועבר סמכות המינוי ליו"ר הכנסת. מאחר שהאופוזיציה גילתה דעתה כי לא תשתף פעולה עם מנגנון פסול זה,⁴ התוצאה המעשית תהיה מינוי חד-צדדי של כל חברי הוועדה על ידי יו"ר הכנסת. די בכך כדי לפסול את הצעת החוק כולה.

6. העדר מוחלט של כשירות מקצועית

סעיף 6 להצעת החוק קובע תנאי כשירות מינימליים לחברות בוועדה: אזרחות ישראלית וסיווג ביטחוני מתאים. אין כל דרישה לידע משפטי, לניסיון חקירתי, להבנה מוסדית או ליכולת להפעיל שיקול דעת מקצועי וניטרלי.

⁴איתמר אייכנר, מורן אזולאי, "אם לא תהיה ברירה - נכפה אותה": מסלול ההתנגשות של ועדת החקירה ל-7/10 Ynet (16.11.2025).

7. שיתוק עבודת הוועדה

סעיף 11(א) להצעת החוק קובע שסמכות יו"ר הוועדה לפי סעיף 9(א) לחוק ועדות חקירה, תוקנה "לכל שניים מחברי הוועדה". מדובר בהוראה שתוביל לשיתוק מוחלט של עבודת הוועדה, למחלוקות פנימיות מתמשכות, ולעיכוב שיטתי של הליכי החקירה.

חוק ועדות חקירה נועד בדיוק למקרה זה

חוק ועדות חקירה קיים מזה 56 שנה, והוא נועד בדיוק למצבים מסוג זה, כאשר מתרחש אירוע לאומי חריג בעל השלכות מערכתיות עמוקות. אירועי 7 באוקטובר הם חסרי תקדים בתולדות המדינה. כל ניסיון לסטות מהמסלול שנקבע בחוק ועדות חקירה אינו אלא ניסיון לעקוף את החוק הקיים משום שהוא אפקטיבי מדי עבור הדרג הפוליטי. החוק הקיים יוצר איזון ברור: נשיא בית המשפט העליון קובע את הרכב הוועדה כגורם ניטרלי, והממשלה קובעת את נושאי החקירה. הצעת החוק מבקשת לאמץ רק את החצי שנוח לה, קביעת נושאי החקירה על ידי הממשלה, תוך ביטול מוחלט של החצי השני. איזון כזה אינו ניתן לפיצול, והפרכתו מרוקנת את המנגנון מתוכנו.

טענה שקרית לניגוד עניינים של נשיא בית המשפט העליון

חברי הקואליציה טוענים כי נשיא בית המשפט העליון "נגוע" בניגוד עניינים ולכן אינו יכול לקבוע את הרכב הוועדה, מאחר שיידרש לחקור גם את מערכת המשפט. טענה זו אינה עומדת בשום מבחן. נשיא בית המשפט העליון הוא הגורם הניטרלי, המקצועי והא-פוליטי ביותר הקיים במערכת. לעומת זאת, המחוקקים עצמם הם אלו המצויים בניגוד עניינים מובהק, אישי ופוליטי. אם מאמצים את ההיגיון של טענת הקואליציה, המסקנה ההכרחית היא שדווקא הכנסת והממשלה בוודאי שאינן מוסמכות לקבוע את הרכב הוועדה.

סיכום

הצעת החוק להקמת ועדת חקירה ממלכתית-לאומית אינה מהווה חלופה ראויה או לגיטימית לוועדת חקירה ממלכתית לפי חוק ועדות חקירה. מדובר במהלך חקיקתי פגום מן היסוד, המקודם בעיתוי אשר מעיד באופן מובהק על כך שכל מטרתו לנסות להתמודד (וללא כל הצלחה) עם הביקורת השיפוטית המתגבשת על ידי בג"ץ להוצאת הצו המוחלט, שיחייב את הממשלה בהקמת ועדת חקירה ממלכתית. לנוכח חומרת האירועים והקביעה השיפוטית שכבר ניתנה, אין בהצעה זו כדי לפטור את הממשלה מחובתה להקים ועדת חקירה ממלכתית עצמאית, כמתחייב משלטון החוק ומעקרון האחריות הציבורית.